

VOORSTEL AAN DE GEMEENTERAAD

Afdeling/team: OMG

Registratienummer: 26557-2025:092277

Portefeuillehouder: J. Hartsuiker, H. Zwiep

Onderwerp:

Beleid erfmolens en ruimtelijke verkenning kleine windmolens

Voorgestelde beslispunten:

1. De plaatsing van erfmolens met een ashoogte van maximaal 15 meter onder voorwaarden toe te staan en daartoe regels op te nemen in het Omgevingsplan.
2. Het bijgevoegde rapport van Sweco 'ruimtelijke verkenning kleine windmolens in Borger-Odoorn' voor kennisgeving aan te nemen.

Bevoegdheid raad

Het vaststellen van beleidsmatige kaders is een bevoegdheid van uw raad. De gemeente beschikt sinds 1 januari 2024 van rechtswege over het Omgevingsplan gemeente Borger-Odoorn. Daarin zijn onder meer de bestemmingsplannen en verleende vergunningen ondergebracht. Voor sommige omgevingsplanwijzigingen is het college gemandateerd, onder meer voor het vertalen en verwerken van door uw raad vastgestelde beleid in beleidsregels. Hierover heeft uw raad op 24 november 2022 een besluit genomen.

Inleiding

Vanuit de agrarische sector is de wens geuit om kleine windmolens te kunnen plaatsen op het eigen terrein om hun bedrijf te kunnen verduurzamen. Dit is beschreven in het rapport 'Boerenkracht en Toekomstvisie - Een strategisch onderzoek naar de positie en het toekomstperspectief van de agrarische sector in de gemeente Borger-Odoorn' dat per brief met uw raad is gedeeld en komt ook terug uit gesprekken met LTO Borger-Odoorn en individuele ondernemers tijdens bedrijfsbezoeken. We zien de vraag naar kleine windmolens terug vanuit de hele gemeente, maar met name ook in de Veenkoloniën.

Veel ondernemers willen verduurzamen, omdat ze hiertoe intrinsiek gemotiveerd zijn of omdat bijvoorbeeld een afnemer of de overheid dat van hen vraagt. De behoefte van agrarische ondernemers om zelfvoorzienend te worden voor energie neemt bovendien toe als gevolg van de stijgende energieprijzen om daarmee meer financiële zekerheid te hebben. Op veel plekken in het elektriciteitsnetwerk is sprake van netcongestie en is geen ruimte voor extra zonne-energie aansluitingen. Energie uit wind kan meestal wel worden aangesloten, omdat dit aanvullend is en juist zorgt voor stabiliseren van het elektriciteitsnet. Meer ruimte bieden in het beleid voor opwek met kleine windmolens kan ondernemers die niet kunnen uitbreiden met zonne-energie ten goede komen. Hiermee

kunnen agrarische bedrijven zoveel mogelijk zelfvoorzienend zijn waar het gaat om het gebruik van elektriciteit. Ook het naderend einde van de salderingsregeling speelt een rol.

In de Begroting 2024 en in de Duurzaamheidsagenda 2024-2030 hebben we daarom opgenomen dat we beleid willen ontwikkelen voor de plaatsing van kleine windmolens op boerenerven. Op basis van de vigerende Provinciale Omgevingsverordening (POV) is thans de plaatsing van erfmolens met een ashoogte van maximaal 15 meter mogelijk. In 2006 heeft de gemeenteraad van Borger-Odoorn al eens een besluit genomen om deze erfmolens bij bedrijfspercelen onder voorwaarden toe te staan in de gemeente. Dit besluit is echter niet beleidsmatig verwerkt in het bestemmingsplan Buitengebied. Met dit voorstel zorgen we ervoor dat dit alsnog wordt geregeld in het Omgevingsplan.

Naast de wens van het kunnen plaatsen van erfmolens met een ashoogte tot maximaal 15 meter is er vanuit de agrarische sector ook aangegeven dat er behoefte is aan kleine windmolens met een ashoogte van 25-30 meter. In gebieden met veel opgaande beplanting, zoals in Drenthe en ook in delen van onze gemeente, leveren erfmolens van 15 meter onvoldoende rendement op ten opzichte van de behoefte om te kunnen verduurzamen. De provincie Drenthe is daarom in 2023 een pilot gestart met de gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Westerveld en Midden-Drenthe waarbij op beperkte schaal kleine windmolens met een ashoogte van maximaal 25 meter worden toegestaan. De uitkomst van deze pilot wordt verwacht in 2026. Op basis van deze pilot wil de provincie bekijken of het wenselijk is om deze kleine windmolens breder toe te staan in Drenthe en onder welke voorwaarden. Het is de verwachting dat dit wordt verwerkt in de actualisatie van de Omgevingsvisie Drenthe (2025) en de POV (2026).

Gezien de verduurzamingsopgave die er ligt bij de agrarische sector maar ook bij onze bedrijventerreinen en voor dorpsgemeenschappen, hebben wij Sweco de opdracht gegeven om de ruimtelijke (on)mogelijkheden in kaart te brengen van kleine windmolens met een ashoogte van 25-30 meter bij boerenerven, bedrijventerreinen en dorpsranden (dorpsmolens). Er is voor een ashoogte van 25-30 meter gekozen vanwege het aanbod van verschillende typen kleine windmolens door fabrikanten. Het rapport is als bijlage toegevoegd. Het gaat hier om een eerste aanzet om kaders te identificeren om te komen tot beleid. Er is gekeken naar de ruimtelijke / landschappelijke kant om zo gevoel te krijgen bij het 'laadvermogen' van het landschap. Dat betekent dat we met het onderzoek meer inzicht hebben in waar plaatsing van kleine windmolens kansrijk is en waar plaatsing op voorhand wordt uitgesloten.

Beoogd effect

Het faciliteren van de transitie naar duurzame energiebronnen en het alsnog beleidsmatig en juridisch uitvoerbaar vertalen van een eerder door de raad genomen besluit.

Argumenten

1.1 Het opnemen van de ruimtelijke randvoorwaarden voor de plaatsing van erfmolens in het Omgevingsplan leidt tot een vertaling van het raadsbesluit uit 2006 en snellere procedures met lagere legeskosten

Hoewel in het bestemmingsplan Buitengebied Borger-Odoorn vastgesteld in 2018 niets is vastgelegd over erfmolens met een ashoogte tot maximaal 15 meter is er wel een Raadsbesluit van 2 maart 2006. Dit besluit is ook bijgevoegd. Hierin staat dat windmolens binnen de gemeente Borger-Odoorn toegestaan zijn, mits:

1. deze op solitaire wijze op een planologisch bestemd bedrijfsperceel worden geplaatst of op / aan bedrijfsbebouwing worden bevestigd binnen voornoemd perceel;
2. de bouwhoogte niet meer bedraagt dan maximaal 20 meter. De vastgestelde bouwhoogte is gerelateerd aan de vastgestelde maximale bouwhoogte voor 'andere bouwwerken, geen gebouw zijnde' in het voormalige bestemmingsplan Buitengebied.

Het gemeenteraadsbesluit is destijds gepubliceerd in de Week In Week Uit, maar nooit vertaald in het bestemmingsplan Buitengebied. Daarnaast is dit besluit niet eenduidig en uitvoerbaar, bijvoorbeeld het aansluiten bij de vastgestelde bouwhoogte van 20 meter. Dit is niet uitvoerbaar vanwege de Provinciale Omgevingsverordening (POV) die maximaal 15 meter ashoogte voorschrijft.

Dit vraagt om een aanpassing van het besluit waarbij we niet over een maximale bouwhoogte spreken, maar over een maximale ashoogte van 15 meter. Op deze manier wordt het onder meer mogelijk om de 'populaire' EAZ-windmolens te bouwen. Deze hebben een ashoogte van 15 meter en een tiphoogte van 21,6 meter.

Op dit moment kan er alleen in afwijking van het tijdelijke omgevingsplan een (Bopa-) omgevingsvergunning voor een erfmoen verleend worden. Door het raadsbesluit aan te passen en te vertalen naar een regeling in het omgevingsplan, worden erfmolens met een ashoogte van maximaal 15 meter 'bij recht' mogelijk. Na opname in het omgevingsplan volstaat een binnenplanse omgevingsvergunning (Opa). Dit leidt tot een snellere besluitvorming en lagere legeskosten. Bovendien wordt hiermee een eenduidig afwegingskader geboden. In de bijlage 'concept-regels erfmolens' staat onder welke voorwaarden erfmolens tot 15 meter geplaatst kunnen worden. Hierbij hebben wij aansluiting gezocht bij het beleid van onze buurgemeenten en de aandachtspunten die worden genoemd in het bijgevoegde rapport van Sweco.

1.2 Wijziging omgevingsplan kan via mandaatregeling

De gemeente beschikt sinds 1 januari 2024 van rechtswege over het Omgevingsplan gemeente Borger-Odoorn. Daarin zijn onder meer de bestemmingsplannen en verleende vergunningen ondergebracht. De gemeenteraad is bevoegd om het Omgevingsplan te wijzigen. Voor sommige omgevingsplanwijzigingen is het college gemandateerd, onder meer voor het vertalen en verwerken van door de raad vastgestelde beleidsregels. Hierover heeft uw raad op 24 november 2022 een besluit genomen. Van deze mandaatregeling kan voor de verwerking van het (aangepaste) besluit over de erfmolens tot 15 meter gebruik worden gemaakt. Het college bereidt de wijziging van het

omgevingsplan voor middels de uitgebreide voorbereidingsprocedure (26 weken) op grond van afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht.

2.1 Het bieden van ruimte voor kleine windmolens past binnen de duurzaamheidsopgave van de gemeente Borger-Odoorn

In de duurzaamheidsagenda staat dat we concrete stappen willen zetten om de CO₂-uitstoot te verminderen, in lijn met de doelen voor 2030 en 2050 uit de Klimaatwet. Hiertoe zijn meerdere doelen en maatregelen opgesteld. Een daarvan is dat we meer mogelijkheden willen bieden voor (kleinschalige) opwek, waardoor kansen worden gecreëerd voor het opwekken van 'eigen' energie. Naast zonne-energie kunnen sociaal en ruimtelijk ingepaste kleine windmolens bijdragen aan de energietransitie.

Voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving zetten we met name in op de realisatie van zon op dak (ofwel thans zon op gebouw genoemd). Wij hebben immers onze RES-doelstelling voor duurzame opwek in 2030 al voor 98% behaald en de ruimtelijke impact op onze leefomgeving is hiervan het laagst. De grote daken van agrarische bedrijven zijn hiervoor ook uitermate kansrijk. De mogelijkheden om aanvullende capaciteit voor zon op dak te realiseren zijn echter beperkt als gevolg van de congestie op het elektriciteitsnetwerk.

Agrarische bebouwing staat doorgaans vrij in het veld waardoor een kleine windmolen een goede windvanger is. De exacte opbrengst hangt af van de locatie, de objecten die in de omgeving staan en de gemiddelde windsnelheid.

Agrarische bedrijven kunnen door de gecombineerde toepassing van wind- en zonne-energie over het hele jaar meer gelijkmatig stroom opwekken. Zonnepanelen geven een piekmoment aan elektriciteit op het midden van de dag. Een combinatie van wind- en zonne-energie resulteert in een meer gelijkmatige opwekking van energie verdeelt over het etmaal en het jaar. Hierdoor is de stroom te allen tijde beschikbaar voor de bedrijfsvoering en sluiten opwek- en gebruiksprofielen beter op elkaar aan.

We zien dat de netinfrastructuur door alleen zonne-energie te maken heeft met hoge piekbelastingen. Buiten deze pieken is er echter nog ruimte voor met name windenergie. Netbeheerder Enexis is dan ook voorstander van het combineren van zon en wind op één aansluiting. Hierdoor wordt de beschikbare capaciteit op een plek namelijk beter benut.

2.2 Kleine windmolens bieden kansen voor de warmtetransitie

Naast dat het kansen biedt voor de agrarische sector om meer zelfvoorzienend te worden, biedt de plaatsing van een kleine windmolen (dorpsmolen) ook kansen voor de verduurzaming van bedrijventerreinen (door de ontwikkeling van energiehub's) en de warmtetransitie in dorpen en wijken. Hierdoor ontstaan mogelijkheden voor collectieve opwek van energie (incl. participatie via een coöperatie of energiegemeenschap). Dit kan met name interessant zijn voor inwoners die geen mogelijkheden hebben om zonnepanelen te plaatsen (denk aan gebieden met veel schaduwwerking en rieten kappen). Bovendien stijgen de energieprijzen nog steeds en neemt de vraag naar

elektriciteit nog steeds toe. Het gezamenlijk gebruik maken van een kleine windmolen kan eventueel ook helpen in het bestrijden van energiearmoede.

2.3 Kleine windmolens kunnen onder voorwaarden goed landschappelijk worden ingepast

Windmolens hebben een visueel ruimtelijk effect. Dit wordt bepaald door de hoogte en zichtbaarheid van de bouwwerken in combinatie met draaiende onderdelen. Ook spelen de aspecten geluid en slagschaduw een rol bij de waarneembaarheid voor de omgeving.

Uit de ruimtelijke verkenning uitgevoerd door Sweco en de opgestelde ruimtelijke kansenkaart blijkt dat er in delen van de gemeente Borger-Odoorn mogelijkheden zijn voor het plaatsen van kleine windmolens (bij boerenerven of op andere bedrijfslocaties en dorpsranden):

- Aan de westzijde van de gemeente liggen diverse gebieden waar op voorhand geen uitsluitingen (zoals natuurgebieden, essen of dorpskernen) zijn. In de omgeving van de Strengenweg, Westdorp, Eesergroen, Eeserveen en Odoornerveen liggen diverse kansrijke locaties.
- Aan de oostzijde van de gemeente, in de randveenontginningen en het veenkoloniale landschap, ligt een groot areaal landbouwgebied waarin in theorie veel mogelijkheden voor kleine windmolens zijn. Wel speelt de onderlinge visuele beïnvloeding (interferentie) tussen de bestaande grootschalige windturbines en eventuele nieuwe kleine windmolens hier een zeer belangrijke rol.
- In het centrale deel van de gemeente zijn nog beperkte mogelijkheden bij Bronnegerveen, Buinen en halverwege Buinen en Exloo.

Een belangrijke constatering vanuit de rapportage van Sweco is dat in de Veenkoloniën de onderlinge visuele beïnvloeding (interferentie) tussen de bestaande grootschalige windturbines en eventuele nieuwe kleine windmolens een zeer belangrijke rol speelt. In de praktijk leidt dit ertoe dat de nieuwe kleine windmolens het windpark als het ware 'naar voren halen'. Voor de erfmolens (15 meter ashoogte), die binnen de erven worden ingepast, is deze problematiek niet aan de orde.

Bij de erfmolens met een ashoogte van maximaal 15 meter is het ruimtelijke effect beperkt en gaan de molens op in het bedrijfserf dat veelal bestaat uit meerdere gebouwen, bomen, bouwwerken en voorzieningen. Door de geringe hoogte in combinatie met ruime afstanden tot omwonenden is eveneens het effect op de omgeving daarbij beperkt.

De Ruimtelijke Kansenkaart uit het Sweco-rapport kan, als de Provincie de POV wijzigt en de plaatsing van kleine windmolens mogelijk maakt, als hulpmiddel dienen voor het maken van nadere afwegingen of het opstellen van een beleidskader.

2.4 Op dit moment biedt de POV geen ruimte voor de plaatsing van kleine windmolens

De ruimtelijke verkenning geeft een beeld van de (on)mogelijkheden van kleine windmolens tot 25-30 meter. Echter, zo lang de POV van de provincie Drenthe niet is aangepast kunnen dergelijke windmolens niet worden geplaatst. Mocht de provincie de

ashoogte wijzigen dan helpt de verkenning bij het vervolgproces (van participatie tot beleidsvorming en vertaling naar het omgevingsplan).

Kanttekeningen

2.1 Bij windmolens met ashoogte tot 25-30 meter kan de relatie tussen verbruik en opwek onder druk komen te staan

De hoeveelheid stroom die wordt opgewekt door windmolens met een ashoogte tot 25-30 meter kan de stroombehoefte op een gemiddeld (agrarisch) bedrijf overstijgen. Er wordt dan meer stroom opgewekt dan nodig is voor de verduurzaming van het bedrijf. De opwekking wordt daarmee tevens tot een verdienmodel gemaakt. De teruglevering van de 'overtollige' stroom kan leiden tot een extra belasting van het elektriciteitsnetwerk. Dit kan worden voorkomen door kleine windmolens te koppelen aan meerdere bedrijven en/of huishoudens of door eventueel batterijen bij te plaatsen. Zo blijft de relatie tussen plaatselijk verbruik en opwekking, die we ook voor andere vormen van duurzame opwekking hanteren, intact.

2.2 Gevoeligheid rondom windenergie

Het onderwerp kleine windmolens kan bij inwoners gevoelig liggen gezien het proces rondom de plaatsing van de windturbines van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, ondanks dat het hier gaat om veel kleinere molens met een ashoogte van maximaal 25-30 meter. Wij willen benadrukken dat de ruimtelijke verkenning die er ligt alleen gaat over wat mogelijke plaatsing van een kleine windmolen doet in het landschap en waar deze plaatsing ruimtelijk gezien op voorhand al is uitgesloten.

Participatie

De wijziging van het Omgevingsplan ten behoeve van het doorvoeren van regels voor erfmolens zal te zijner tijd ter inzage worden gelegd. Hierop kunnen zienswijzen worden ingediend. Daarnaast vindt participatie met omwonenden plaats door een initiatiefnemer als onderdeel van het aanvraagproces voor een omgevingsvergunning.

Voor de kleine windmolens geldt dat plaatsing nu niet is toegestaan op basis van de POV. Ook is het op dit moment onduidelijk of de provincie Drenthe voornemens is om de POV aan te passen en onder welke voorwaarden (bijvoorbeeld maximale ashoogte, afstanden tot objecten, type, etc.). Derhalve is participatie op dit moment niet opportuun.

Communicatie

Op basis van de besluitvorming in uw raad zullen wij op de website een pagina inrichten rondom het voornemen tot wijziging van het Omgevingsplan inzake het 'bij recht' mogelijk maken van erfmolens en mogelijke vragen en daarbij behorende antwoorden. Wanneer het college de voorgestelde wijziging ter inzage legt dan zal hierover ook in de Week in Week uit worden gecommuniceerd.

Uitvoering

Na besluitvorming door uw raad wordt de wijziging van het Omgevingsplan ter besluitvorming voorgelegd aan het college, zodat erfmolens met een ashoogte van 15

meter via een reguliere procedure (8+6 weken) vergund kunnen worden. Beoogd is dat de besluitvorming plaatsvindt in het najaar van 2025.

Bijlagen

1. Raadsbesluit 2 maart 2006
2. Concept-regels erfmolens
3. Sweco-rapport 'ruimtelijke verkenning kleine windmolens Borger-Odoorn'
4. Raadsbesluit

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn,
de secretaris de burgemeester

E.W. Bennema

mr. J. Seton